

Skutková zjištění

Jestliže ke správnému rozhodnutí věci je zapotřebí podstatných (pro rozhodnutí zásadně významných) skutkových zjištění, která neučinil soud prvního stupně (popřípadě která tento soud učinil, ale vzhledem k nesprávnému právnímu názoru, který zaujal, na nich své rozhodnutí nezaložil), nejsou podmínky ani pro potvrzení, ani pro změnu rozhodnutí soudu prvního stupně; odvolací soud proto rozhodnutí zruší a věc vrátí soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Jestliže ke správnému rozhodnutí věci je zapotřebí podstatných (pro rozhodnutí zásadně významných) skutkových zjištění, která neučinil soud prvního stupně (popřípadě která tento soud učinil, ale vzhledem k nesprávnému právnímu názoru, který zaujal, na nich své rozhodnutí nezaložil), nejsou podmínky ani pro potvrzení, ani pro změnu rozhodnutí soudu prvního stupně; odvolací soud proto rozhodnutí zruší a věc vrátí soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Pokud tak neučiní, odepírá účastníkům možnost přezkumu správnosti nových, popřípadě - z pohledu soudu prvního stupně - dosud bezvýznamných (z hlediska právního posouzení věci odvolacím soudem ovšem rozhodujících) skutkových zjištění na základě jejich odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně a rozhodnutí odvolacího soudu, na těchto skutkových zjištěních založené, je ve svých důsledcích rozhodnutím vydaným v jediném stupni.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25.5.2000, sp. zn. 25Cdo 2432/99)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci o 737.951,90 Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 7 pod sp. zn. 12 C 389/95, o dovolání žalovaného 3 proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 1. prosince 1998 č. j. 17 Co 559/98-57 tak, že dovolání proti výroku rozsudku městského soudu, jímž byl rozsudek soudu prvního stupně ohledně částky 101.469,90 Kč ve vztahu k žalovanému 3 změněn tak, že se žaloba zamítá, odmítl a rozsudek Městského soudu ve výroku, jímž byl rozsudek soudu prvního stupně ohledně částky 628.900,- Kč s příslušenstvím potvrzen, a ve výrocích o náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi žalobkyní a žalovaným 3, zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Obvodní soud pro Prahu 7 rozsudkem ze dne 25. 6. 1997 č. j. 12 C 389/95-28 uložil druhému a třetímu žalovanému společně a nerozdílně zaplatit žalobkyni částku 730.369,90 Kč s příslušenstvím s tím, že „plněním jednoho z žalovaných zaniká plnění v rozsahu druhého žalovaného“, řízení ohledně částky 7.582,- Kč s příslušenstvím a řízení proti prvnímu žalovanému zastavil a rozhodl o náhradě nákladů řízení mezi účastníky. Vycházel ze zjištění, že třetí žalovaný (provozovatel autobazaru) převzal na základě zprostředkovatelské smlouvy ze dne 17. 1. 1995 k prodeji osobní motorové vozidlo zn. BMW 525 touring od druhého žalovaného, který vozem disponoval jako zástavou ze smlouvy o půjčce a o zřízení zástavního práva ze dne 16. 1. 1994 uzavřené s prvním žalovaným; ten byl v technickém průkazu uveden jako držitel vozidla. Tento vůz, který žalobkyně dne 22. 2. 1995 koupila od třetího žalovaného za celkovou částku 669.582,- Kč, jí byl dne 14. 4. 1995 odejmut rakouskými orgány na státní hranici s odůvodněním, že jde o věc odcizenou rakouskému státnímu občanu. Za škodu, která tím žalobkyni vznikla, odpovídají podle závěrů soudu prvního stupně druhý a třetí žalovaný společně a nerozdílně podle § 420 a následujících obč. zák. Třetí žalovaný se na vzniku škody podílel tím, že převzal k prodeji vozidlo od osoby, která nebyla jeho vlastníkem a která ani

neměla od druhého žalovaného k takovému úkonu zmocnění, a že tak učinil na základě neplatné zástavní smlouvy ze dne 16. 1. 1994; druhý žalovaný pak tím, že tuto zástavní smlouvu uzavřel s osobou odlišnou od osoby uvedené ve smlouvě (první žalovaný) a že tedy rovněž vozidlo přijal od nevlastníka.

Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 1. 12. 1998 č. j. 17 Co 559/98-57 k odvolání třetího žalovaného rozsudek soudu prvního stupně v napadeném vyhovujícím výroku změnil tak, že žalobu na zaplacení částky 101.469,90 Kč s příslušenstvím vůči němu zamítl, ve výroku ohledně platební povinnosti třetího žalovaného ve výši 628.900,- Kč s příslušenstvím jej potvrdil, změnil jej ve výroku o náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně, rozhodl o náhradě nákladů řízení odvolacího, vyslovil, že ve výrocích ve vztahu k prvnímu a druhému žalovanému a ve výroku o částečném zastavení řízení zůstal rozsudek soudu prvního stupně nedotčen, a připustil dovolání k posouzení právní otázky, zda povinnost vrátit plnění přijaté z neplatné kupní smlouvy, stanovená v § 457 obč. zák., je splněna vydáním věci kompetentním orgánům státu, jehož příslušníku byla věc odcizena. Odvolací soud neshledal porušení právní povinnosti třetím žalovaným ani to, že by zaviněně nejednal v dobré víře, neboť s druhým žalovaným uzavřel zprostředkovatelskou smlouvu, aniž by z písemností vztahujících se k předmětnému vozu mohl zjistit, že jde o vůz získaný trestnou činností. Třetí žalovaný je však povinen vydat bezdůvodné obohacení (§ 451 odst. 2 obč. zák.) vzniklé plněním z neplatné kupní smlouvy. Je proto povinen podle § 457 obč. zák. vrátit kupní cenu zaplacenou žalobkyní, když ta svoji povinnost vrátit bezdůvodné obohacení splnila tím, že vozidlo vydala orgánům, které zajišťují jeho vrácení vlastníku. Nárok však není opodstatněný ve vztahu k částkám nepředstavujícím kupní cenu, jimiž jsou poplatek za převod vozidla, pojistné a úhrada opravy vozu.

Třetí žalovaný ve svém dovolání vytýká rozsudku odvolacího soudu, že spočívá na nesprávném právním závěru (§ 241 odst. 3 písm. d/ o.s.ř.), že je účastníkem neplatné kupní smlouvy. Namítá, že vystupoval vůči žalobkyni jako zprostředkovatel podle § 774 obč. zák. na základě tzv. přímého zastoupení jménem prodávajícího, což bylo žalobkyni známo, a nemá proto vůči ní přímý odpovědnostní vztah z neplatné kupní smlouvy. Svoji povinnost vrátit přijatou provizi za zprostředkování žalovaný splnil, zatímco povinnost k vrácení kupní ceny by mu vznikla jen tehdy, prodával-li by vozidlo na základě smlouvy o obstarání prodeje věci podle § 733 a násl. obč. zák. založené na tzv. nepřímém zastoupení prodávajícího, tedy nikoliv pouze jeho jménem. S odkazem na nález Ústavního soudu č. 3/98 dovolatel dále namítá, že odvolací soud porušil ustanovení § 237 odst. 1 písm. f/ o.s.ř. tím, že ačkoliv na rozdíl od soudu prvního stupně dospěl k závěru, že nejde o odpovědnost za škodu, nýbrž za bezdůvodné obohacení, neupozornil účastníky na svůj odlišný právní názor a rozhodl, aniž umožnil účastníkům právně a skutkově argumentovat; odňal jim tak reálnou a efektivní možnost jednat před soudem. Proto dovolatel navrhl, aby rozsudky soudů obou stupňů byly zrušeny a věc vrácena soudu prvního stupně k novému řízení.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř., přezkoumal ve smyslu ustanovení § 242 o.s.ř. rozsudek odvolacího soudu bez jednání (§ 243a odst. 1 část věty za středníkem o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání, které směřuje výslovně proti všem výrokům rozsudku odvolacího soudu, je zčásti důvodné, avšak zčásti bylo podáno osobou, která k tomu není oprávněna.

Proti výroku rozsudku odvolacího soudu, jímž byl rozsudek soudu prvního stupně změněn tak, že žaloba na zaplacení částky 101.469,90 Kč s příslušenstvím vůči třetímu žalovanému byla zamítnuta,

je sice dovolání přípustné podle § 238 odst. 1 písm. a/ o.s.ř., avšak dovolatel k němu není subjektivně legitimován. Z povahy dovolání, které je mimořádným opravným prostředkem, plyne, že je může podat jen ten účastník řízení, jemuž nebylo rozhodnutím odvolacího soudu vyhověno, popřípadě kterému byla tímto rozhodnutím způsobena jiná určitá újma na jeho právech, kterou lze odstranit zrušením napadeného rozhodnutí. Uvedený výrok odvolacího soudu dovolateli žádnou újmu na jeho právech nepřinesl, naopak v tomto rozsahu bylo odvolacím soudem vyhověno jeho odvolání a v konečném důsledku byla žaloba vůči němu zamítnuta; žalobce tedy ani nemůže mít zájem na zrušení rozhodnutí v tomto rozsahu.

Proto Nejvyšší soud České republiky dovolání, pokud směřovalo proti výroku rozsudku odvolacího soudu, jímž byl rozsudek soudu prvního stupně změněn v napadeném vyhovujícím výroku tak, že byla žaloba na zaplacení částky 101.469,90 Kč s příslušenstvím vůči třetímu žalovanému zamítnuta, (aniž by se mohl věci a uplatněnými dovolacími důvody dále zabývat) podle ustanovení § 243b odst. 4 věty první a § 218 odst. 1 písm. b/ o.s.ř. odmítl.

Proti výroku, jímž byl rozsudek soudu prvního stupně ohledně částky 628.900,- Kč s příslušenstvím potvrzen, je přípustnost dovolání podle § 239 odst. 1 o.s.ř. založena výrokem odvolacího soudu odůvodněným zásadním významem právní stránky rozhodnutí. Takto založená přípustnost dovolání úzce souvisí s vymezením možného dovolacího důvodu, jímž je z povahy věci důvod dle § 241 odst. 3 písm. d/ o.s.ř., že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Nesprávné právní posouzení věci, které dovolatel uplatňuje jako důvod dovolání, může spočívat v tom, že dovolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 457 obč. zák. je-li smlouva neplatná nebo byla-li zrušena, je každý z účastníků povinen vrátit druhému vše, co podle ní dostal.

Ze zákonné dikce vyplývá, že povinnost účastníka vrátit plnění z neplatné či zrušené smlouvy je podmíněna tím, že druhý účastník rovněž tuto svoji povinnost splní. Jedná se o tzv. synallagmatický závazek, který se v soudním řízení projeví tak, že soud může žalobě na plnění vyhovět pouze tak, že do výroku pojme též povinnost druhé strany; účastník neplatné smlouvy, který koupil odcizenou věc, je rovněž povinen vrátit přijaté plnění a je naopak oprávněn požadovat vrácení peněz pouze oproti své povinnosti vydat věc prodávajícímu (účastníku smlouvy). Protože právní úprava na ochranu vlastnického práva (§ 126 odst. 1 obč. zák.) zakládá vlastníku právo na vydání věci od toho, kdo ji neprávem zadržuje, kupující z neplatné smlouvy tím, že odcizenou věc vydá nikoliv účastníku smlouvy, nýbrž přímo vlastníku, splní povinnost vydat věc vlastně za prodávajícího, který by totiž po vzájemném vrácení plnění z neplatné smlouvy byl taktéž povinen věc vlastníku vydat. Kupující tak současně splní i svoji povinnost vyplývající mu ze synallagmatického závazku vůči prodávajícímu (srov. též Cpj 41/87 publikované pod č. 4, ročník 1988 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek). Obdobné musí platit i za situace, kdy kupující tuto povinnost splní prostřednictvím příslušných státních orgánů, jímž věc vydá. Do procesu, který směřuje k vrácení věci získané trestnou činností, totiž podle zvláštních předpisů (např. § 78 - 81 zákona 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, a § 75 zákona 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů) vstupují státní orgány (např. orgány činné v trestním řízení) s tím, že na jeho podstatě a výsledku - vrácení věci vlastníku (§ 126 obč. zák.) - se nic nemění. Zároveň není důvod nevztáhnout uvedené i

na případy, kdy takovým státním orgánem je orgán cizího státu, jehož je vlastník věci občanem.

Právní názor odvolacího soudu, že vydáním věci orgánu cizího státu kupující splnila svou povinnost podle § 457 obč. zák. a že žalobě proti prodávajícímu lze vyhovět i bez vydání věci do jeho rukou, je správný, avšak lze jej aplikovat jen ve vztahu mezi účastníky neplatné kupní smlouvy. Vůči třetímu žalovanému je tedy možno takový závěr přijmout pouze tehdy, byl-li účastníkem právního vztahu z neplatné kupní smlouvy. Závěrem o odpovědnosti třetího žalovaného za bezdůvodné obohacení však odvolací soud řízení zatížil porušením zásady dvouinstančnosti, tj. vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

V posuzovaném případě zaujal soud prvního stupně ve věci názor, že žalovaná částka náleží žalobkyni z titulu náhrady škody, za kterou odpovídají druhý a třetí žalovaný tím, že právní úkony předcházející uzavření kupní smlouvy se žalobkyní činili v rozporu s občanským zákoníkem. Odvolací soud posoudil věc podle ustanovení § 451 odst. 2 obč. zák. a povinnost k vydání bezdůvodného obohacení podle § 457 obč. zák. uložil třetímu žalovanému jako účastníku kupní smlouvy, aniž by blíže odůvodnil svůj závěr o tom, že právě on je účastníkem smlouvy. Předpokladem aplikace § 457 obč. zák. za situace, kdy třetí žalovaný převzal vozidlo k prodeji od druhého žalovaného, je, že třetí žalovaný vystupoval vůči žalobkyni na základě nepřímého zastoupení (srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 6. 1994 sp. zn. 7 Cdo 23/92, publikovaný v Bulletinu Vrchního soudu v Praze č. 3, ročník 1994, pod č. 3, str. 10 a v časopise Soudní judikatura č. 5, ročník 1999 pod č. 44); takový závěr a ani skutková zjištění nezbytná pro právní posouzení věci v tomto směru ovšem soud prvního stupně ani soud odvolací neučinily.

Jestliže ke správnému rozhodnutí věci je zapotřebí podstatných (pro rozhodnutí zásadně významných) skutkových zjištění, která neučinil soud prvního stupně (popřípadě která tento soud učinil, ale vzhledem k nesprávnému právnímu názoru, který zaujal, na nich své rozhodnutí nezaložil), nejsou podmínky ani pro potvrzení, ani pro změnu rozhodnutí soudu prvního stupně; odvolací soud proto rozhodnutí zruší a věc vrátí soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Pokud tak neučiní, odepírá účastníkům možnost přezkumu správnosti nových, popřípadě - z pohledu soudu prvního stupně - dosud bezvýznamných (z hlediska právního posouzení věci odvolacím soudem ovšem rozhodujících) skutkových zjištění na základě jejich odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně a rozhodnutí odvolacího soudu, na těchto skutkových zjištěních založené, je ve svých důsledcích rozhodnutím vydaným v jediném stupni.

Podmínky pro potvrzení ani pro změnu rozhodnutí soudu prvního stupně nejsou dány mimo jiné tehdy, jestliže právní posouzení věci soudem prvního stupně je nesprávné a její správné právní posouzení vyžaduje další skutková zjištění, která odvolací soud sám nemůže učinit. Tak je tomu nejen v případě, kdy je zapotřebí rozsáhlejšího doplnění dokazování, které nelze provést bez průtahů (§ 213 odst. 2 o.s.ř.), ale i tehdy, jestliže se má doplnění dokazování týkat podstatných skutečností (výsledkem doplnění dokazování by měla být zásadní skutková zjištění, která rozhodujícím způsobem ovlivní právní posouzení věci). Nedostatek rozhodujících (pro správné rozhodnutí zásadně významných) skutkových zjištění nemůže odvolací soud nahradit vlastním doplněním dokazování podle § 213 odst. 2 o.s.ř., ale například ani tím, že tato skutková zjištění převezme z rozhodnutí soudu prvního stupně, který je učinil přesto, že vzhledem k (nesprávnému) právnímu názoru, který zaujal, na nich své rozhodnutí nezaložil (z hlediska jeho právního posouzení nebyla tato skutková zjištění významná a významnými se stala až z pohledu právního názoru odvolacího soudu). Právě tento postup - pokud vyústí ve změnu nebo potvrzení rozhodnutí soudu prvního stupně - znamená

porušení zásady dvouinstančnosti občanského soudního řízení (srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 3. 1999 sp. zn. 21 Cdo 1901/98 publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 30, ročník 2000).

V dané věci soud prvního stupně sice provedl důkaz obsahem listiny nazvané Zprostředkovatelská smlouva č. 33 B ze dne 17. 1. 1995 a dalšími listinami, avšak vzhledem k tomu, že nárok žalobkyně posoudil podle § 420 obč. zák., neřešil otázku, kdo je vedle žalobkyně druhým účastníkem kupní smlouvy. Odvolací soud, který vycházel pouze z výsledků řízení před soudem prvního stupně, tuto otázku rovněž nevyřešil, ačkoliv vzhledem k odlišnému právnímu posouzení věci se právě tato otázka měla stát základem rozhodnutí ve vztahu k třetímu žalovanému.

Odvolací soud na jedné straně v odůvodnění rozsudku uvedl, že třetí žalovaný uzavřel s druhým žalovaným zprostředkovatelskou smlouvu, na druhé straně mu bez bližšího zdůvodnění uložil povinnost jako prodávajícímu, tedy účastníku kupní smlouvy. Při posuzování smluvních typů používaných při zajišťování prodeje věci třetí osobou je třeba vycházet z toho, že smlouva zprostředkovatelská (§ 774 a násl. obč. zák.) předpokládá činnost zprostředkovatele směřující jen k nalezení potenciálního smluvního partnera pro zájemce, nikoliv k samotnému uzavření smlouvy. Povinnost zprostředkovatele je tedy splněna vyhledáním třetí osoby a je již věcí zájemce, zda s ní sám smlouvu skutečně uzavře či nikoliv. Oproti tomu smlouva příkazní (§ 724 a násl. obč. zák.) je založena na závazku obstaratele učinit za objednatele určité úkony (nejčastěji právní). To umožňuje objednateli, aby obstaratele zmocnil k provedení úkonů, které sám nemůže nebo nechce vykonat (např. uzavřít smlouvu). Není vyloučeno, aby na základě smíšené smlouvy zprostředkovatelské a příkazní uzavřel kupní smlouvu ten, kdo má zprostředkovat zájemci uzavření kupní smlouvy s kupujícím; k tomu je však nutná plná moc, na jejímž základě jedná zprostředkovatel jménem zájemce, přičemž kupující ví, resp. z okolností musí vědět, že zprostředkovatel jedná za jiného a že kupní smlouvu uzavírá s osobou jinou, jejímž jménem je věc prodávána. Jestliže však kupující jedná o koupi s prodávajícím, kterého považuje za svého smluvního partnera, a nikoliv s tím, pro něž je prodej věci zajišťován a kterého zpravidla ani nezná, pak z úkonů prodávajícího vznikají přímá práva a povinnosti jemu samotnému, nikoliv jím zastupovanému zájemci, který s třetí osobou není v žádném právním vztahu. Smlouvou o obstarání prodeje věci podle § 737 a násl. obč. zák. se obstaratel zavazuje, že obstará prodej věci svěřené mu objednatelem, tj. že uzavře s třetí osobou kupní smlouvu, a to vlastním jménem na účet objednatele. Otázku, zda v daném případě byl účastníkem kupní smlouvy třetí žalovaný nebo ten, kdo vůz do prodeje svěřil, tedy zda šlo o právní vztah ze smlouvy zprostředkovatelské či ze smlouvy o obstarání prodeje věci, je třeba posoudit nejen podle označení smlouvy, nýbrž především z hlediska základních znaků, jež uvedené smluvní typy od sebe odlišují a jež musejí vyplývat z obsahu ujednání.

Protože řízení před odvolacím soudem bylo postiženo vadou, jež mohla mít vliv na správnost rozhodnutí (§ 241 odst. 3 písm. b/ o.s.ř.) a k níž musí odvolací soud přihlídnout podle § 242 odst. 3 věty druhé o.s.ř. z úřední povinnosti, Nejvyšší soud České republiky rozsudek odvolacího soudu ve výroku, jímž byl rozsudek soudu prvního stupně ohledně částky 628.900,- Kč s příslušenstvím potvrzen, zrušil včetně závislých výroků o náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi žalobkyní a třetím žalovaným (§ 243b odst. 1 část věty za středníkem o.s.ř.) a vrátil věc v tomto rozsahu Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 věta první o.s.ř.).

Další články:

- [Vyvlastnění, moderační právo soudu](#)
- [Majetková podstata](#)
- [Osvobození od placení zbytku dluhů \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Ověření podpisu advokátem \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pohledávka vyloučená z uspokojení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Škoda a identifikace poškozeného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Veřejná listina \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Autorské právo](#)
- [Jednatel](#)
- [Insolvence a nájem bytu](#)
- [Bezdůvodné obohacení](#)